

Mluvící nemluvnata

Dva prsty přiložené k sobě znamenají bolest, jeden prst označuje dudlík - to je znakový jazyk, kterým se učí mluvit už i česká batolata. Říká se mu miminkovština.

Batoleti v kavárně jsou asi dva roky, sedí v dětské sedačce a nepláče. Jenom si pořád znovu a znovu přikládá svůj drobný palec na rty. Matka přerušuje hovor a posune prsty do dlaně. Matka po něm posune znovu zopakuje. „Takže mléko? Dobře.“ Otočí se na číšníka pražské kavárny Jericho. „Sklenku mléka, prosím, a pro mě malé espresso. Díky.“

Jakkoli to zní bizarně, takhle situace se skutečně odehrála. A s něčím podobným se lze setkat stále častěji. Čeští rodiče si totiž oblíbili znakování s nemluvnaty. Metoda zvaná baby signs k nám dorazila z USA zhruba před dvěma lety a od té doby se znakové řeči pro zdravé a slyšící děti věnují časopisy o rodičovství, mluví o ní matky i otcové a nedávno se dokonce uskutečnilo i hromadné setkání znakových rodičů a dětí. Kurzy miminkovštiny v Česku absolvovalo už asi patnáct set párů.

Zábavnější než pláč

Ale zpátky do minulosti, přibližně do roku 1982. Tehdy si totiž americké profesorky Linda Acredolová a Susan Goodwynová z kalifornské Davis University u svých dcer všimly, že spontánně využívají jednoduchá gesta, aby si pomohly s tím, co ještě nedokázaly říct. Obě doktorky začaly posunky a gesta rozpracovávat a výsledkem je jednoduchá metodika, jak učit systém znaků, který má ulehčovat a rozvíjet komunikaci s dítětem ve věku, kdy ještě není schopné mluvit. Dvacet let trvající výzkum podpořil i americký Národní institut zdraví.

„Náš program učí děti jednoduchá, snadno proveditelná gesta. Třeba ‚mám hlad‘ nebo ‚už to stačí‘,“ říká lektorka Ivana Kopřivová z Teplic. „Nejde o nic násilného, děti používají znaky a posunky samy ještě předtím, než jsou schopné mluvit. My se to v nich jenom snažíme rozvíjet a ony se tak brzy naučí, že znakování je mnohem efektivnější a zábavnější způsob komunikace než pláč.“

Na webových stránkách české odnože společnosti baby signs (www.babysigns.cz) se rodiče také dozvědí, že studie dvou amerických lékařek prý prokázaly, že děti, které se učí znakovou řeč, „hoví“ s rodiči mnohem častěji než děti, které znakovou řeč nepoužívají. Rodiče jsou pak často překvapeni, jak „chytrá“ je jejich ratolest, protože se dozvědí, kolik toho už takhle malé děčko vnímá a jak moc si o tom všem chce „popovídat“.

I bez odborných studií to potvrzuje Markéta Das, která si povídala posunky se svou dcerou Mallikou už několik let předtím, než do České republiky tento trend dorazil. Během studií zdravotní školy pomáhala pečovat o děti z Jedličkova ústavu, a když pak odjela se svým mužem do Britá-

Už žádné tuťu ňuňu. Čeští rodiče se učí znakový jazyk.

nie, kde pracovala s autistickými dětmi a komunikovala s nimi pomocí obrázkového písma, zkusila něco podobného i se svojí dcerou.

„Mallika se mi pořád snažila něco říct a obě jsme byly vynerвовané, že si úplně nerozumíme. V jejím výrazu bylo něco jako – vždyť ti to říkám jasně, mámo! Taková urputná snaha. Tak jsem zkusila obrázkové písmo. A když jsme se pak s manželem přestěhovali do Bostonu, našla jsem mateřské centrum, ve kterém učili i znakovou řeč pro mimina.“

Tak se Mallika naučila asi dvacet základních znaků – jak si říct o jídlo, vodu, mléko, jablko, že chce na záchod, poprosit nebo poděkovat. „Snadněji pochopila smysl těch slov a později je používala s větší samozřejmostí,“ říká Markéta Das. Dnes je Mallice pět let a je slyšet, že jí znakování nijak neubralo na motivaci dorozumět se normální řečí – v jejím případě kromě češtiny i angličtinou, jazykem jejího indického otce, po kterém zdědila velké černé oči. Posunky na ni Markéta Das mluvila už od čtyřech měsíců, Mallika je začala poprvé používat o dva měsíce později, přibližně v době, kdy si začala sedat.

„Pro ni to bylo něco jako obrázky, přirozené znaky odkoukala. Hlavně si uměla říct, co potřebuje, takže odpadly takové ty vzteklé nešťastné výrazy a scénky. Pak se naučila další gesta, třeba zvířata, a tak mi mohla i vyprávět, co vidí v ob-

Profesionální rodiče

Nejčastější námitka proti znakování zní, že každá matka přece vycítí, co její dítě chce. Proč by se spolu ještě měly domlouvat pomocí znakové řeči? Pravda je, že znakování s batolaty bychom mohli přiřadit k jevu, který by se dal nazvat třeba „expertizace rodičovství“. Do bazénu už se nemůže zajít jen tak, rodiče jako by nejdřív museli projít kurzem, kde se děti naučí rovnou potápět. K tomu se přidá pár kurzů „Jógy pro batolata“ a jiných a rodičovství se postupně mění v soubor odborných seminářů. Tvrdí to aspoň psycholožka Iva Jungwirthová ze

Špetka do dlaně – „já chci ještě“.

Výhodou není rychlejší vývoj řeči, ale lepší komunikace.

rázkových knihách nebo venku v parku.“ Když se Mallika naučila mluvit, přirozeně znakovat přestala, i když gestům pořád rozumí.

Mluvit s nárkokem

Ivana Kopřivová z české pobočky Baby signs doporučuje pustit se do znakové řeči přibližně v době, kdy dítě začne používat první slova. To ale neznamená, že rodiče nemohou doprovázet svoji řeč znaky už dříve. „Doporučujeme znak vždycky ukazovat ve spojení s konkrétní situací, zpočátku nejlépe s takovou, kterou si dítě může osahat, ochutnat, ovonět a hlavně, která dítě zajímá.“

Nejlépe je začít ve chvíli, když je dítě staré alespoň šest měsíců, začíná ukazovat na věci, přináší hračky nebo předměty a čeká na reakci rodičů, začíná se zajímat o obrázkové knížky, je frustrované, když někdo nerozumí tomu, co chce.

„Znám pár dětských center, kde se děti povzbuzují v mimickém, ale i pohybovém projevu, a přijde mi dobré, jak to vztah mezi rodiči a dětmi posiluje,“ říká logopedka Lada Hajzmanová ze Strakonice. „Taky samotný vývoj řeči je rychlejší. Ve stadiu, kdy dítě ještě neumí mluvit, tak má s rodiči vyvinutý zvláštní jazyk. Určitě neztrácí motivaci proto, aby mluvilo. Uspíš se snaha dorozumět.“

To potvrzují i studie amerických lékařek. Během mnohaleté studie dětí od 11 měsíců věku se prokázalo, že děti ve 36 měsících hovořily na stejné úrovni jako ostatní děti ve 47 měsících. Děti, se kterými se rodiče bavili pomocí znaků, tak měly komunikační schopnosti vyvinuté s nárkokem jednoho roku. Ale je to všechno vlastně dobře?

Střediska rané péče Tamtam, kde se specializuje na pomoc dětem s poruchami řeči a sluchu.

„Když občas dělám nějakou přednášku a mluvím o mýtech ve výchově, tak říkám, že ten nejčastější je, že se dítě musí ve svém vývoji nějak postrkovat a urychlovat. Za mých mateřských časů se to třeba týkalo motorického vývoje, kdy se vymýšlely různé hračky na cvičení – příkladem budiž kniha *Výchova dítěte v rodině* od docenta Kocha. Proto jsem trochu opatrná, když by se mělo znakování s dětmi zdůvodňovat lepším a rychlejším vývojem řeči.“

Právě tohle vychovávání „nadděti“ odrazuje i některé další rodiče a psychology. Existují však i méně rigidní pohledy na dětské posunky. Měkčí a osobnější pohled na věc má Tereza Vasilovčik Šustová, autorka knihy *Jak se domluvit s kojencem a batoletem* (www.znakovanismiminky.cz). Ta nabádá, aby si rodiče spolu se svým potomkem vytvořili vlastní znakový systém. Aby byli vnímaví k tomu, že dítě v určitém období neverbální komunikaci hojně používá, případně mu nabídli znaky v situacích, kdy se spolu potřebují domluvit.

„Na systému Terezy Šustové se mi líbí, že rodiče využívají dovedností dětí, na které jsou vývojově nastavené, co už umí. Hlavním argumentem pro využívání znaků není rychlejší vývoj řeči, ale lepší komunikace. Velký důraz by se měl klást na neverbální projevy a předverbální dovednosti: zrakový kontakt, výměnu rolí, kdy matka na mimino zabrouká a ono zabrouká na ni. Velmi důležitá je také sdílená pozornost, kdy musí dítě pozorovat, co mu matka ukazuje, a ještě poslouchat, co mu říká. Vypadá to triviálně, ale tyto dovednosti jsou pro rozvoj mluvené řeči zásadní,“ říká psycholožka Iva Jungwirthová. „Používání znaků se slyšícími dětmi je pěkná společná aktivita, ale netvářila bych se, že se bez ní rodiče neobejdou. Je to teď hrozně moderní, a to já se vždycky trochu naježím, aby se nevzбудila hysterie, že kdo s miminkem neznakuje, ten je nedostačující rodič.“ ■

ONDŘEJ NEZBEDA